

Maria Sarnecka

Szkoła Podstawowa nr 12 we Wrocławiu
Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu

Julia Redzicka

Szkoła Podstawowa nr 12 we Wrocławiu

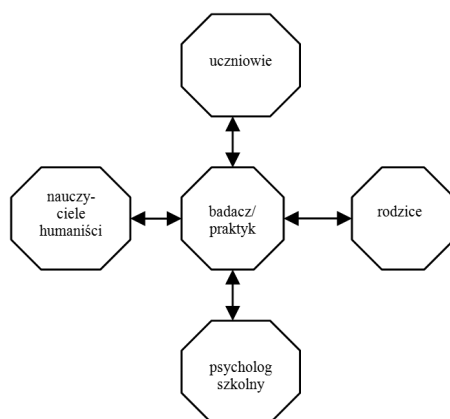
Emancypacja podmiotów na wybranym przykładzie badań jakościowych w ramach strategii *badanie w działaniu*

Wprowadzenie

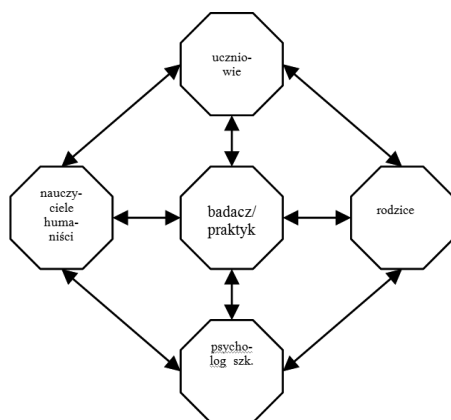
W celu rozwiązania konkretnych problemów naszej klasy, związanych z poprawą wyników kształcenia, realizowaliśmy wspólnie z uczniami, rodzicami, nauczycielami – humanistami oraz psychologiem szkolnym projekt pt. „Napiszmy książkę!”. Chcieliśmy, żeby każdy uczeń po zakończeniu pierwszego etapu kształcenia umiał odpowiednio biegle, nawet w sposób twórczy, wypowiadać się w formie pisemnej. Cel podjętych działań zdeterminował wybór strategii: *badanie w działaniu*.

Funkcja emancypacyjna zastosowanej strategii badawczej

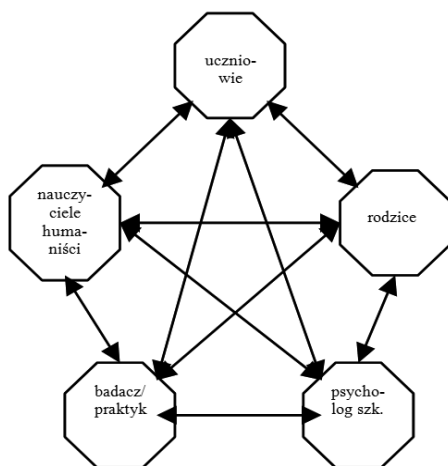
W związku z przyjętą procedurą badawczą, brakiem doświadczeń badawczych, wielością osób biorących udział w projekcie, różnicą wieku i wykształcenia oraz różnymi osobistymi doświadczeniami szkolnymi zorganizowaliśmy się we wspólnotę uczącą się. Chronologicznie, w wyniku nabywania doświadczeń we współpracy, a także w związku z wykonywaniem zaplanowanych zadań, zachodziła emancypacja uczestników badań. Można zilustrować ten proces, wykorzystując poniższe modele komunikacji.

Rys. 1. Model sytuacji, w której nauczyciel badacz/ praktyk pełni wiodącą rolę w badaniach; organizuje pracę każdej z grup. Opracowanie własne M. Sarneckiej

Rys. 2. Model sytuacji, w której nauczyciel badacz/ praktyk pełni wiodącą rolę w badaniach jako koordynator; grupy podmiotów uczestniczących w procedurze badawczej współpracują w niektórych sytuacjach bez jego udziału. Opracowanie własne M. Sarneckiej

Rys. 3. Model sytuacji, w której każdy uczestnik grupy jest równoprawnym uczestnikiem procedury badawczej. Opracowanie własne M. Sarneckiej

Strategia *badanie w działaniu* jest rodzajem interwencji, w której można bezpośrednio sprawdzać efekty tej interwencji i w trakcie badania (a nie dopiero po jego zakończeniu!) podejmować decyzje, co do dalszego postępowania. Z uwagi na charakterystyczną emancypację podmiotów zaangażowanych w tę procedurę badawczą, każda grupa podmiotów uczestniczących w projekcie ma prawo (i obowiązek) brać udział również w cyklicznej ewaluacji.

W realizowanym projekcie dążyliśmy do podziału pracy oraz wykorzystania kompetencji uczestników projektu, zachęcaliśmy do aktywności kreujących się liderów.

Przykład emancypacji uczniów w roli badaczy

Zgodnie z zasadą emancypacji i triangulacji (teoretycznej, metodologicznej, badaczy) w ewaluacji projektu brali udział również uczniowie. Między innymi, na zakończenie ostatniego cyklu pracy, przeprowadzili ze swoimi rodzicami wywiady w formie rozmowy naprowadzania. Pytali o kryteria twórczej postawy. Ponieważ potocznie rozumieją ją jako zdolności czy pewien stopień „artyzmu”, (na przykład: piszemy jak prawdziwi pisarze, rozwiązujemy problemy jak prawdziwi naukowcy; poznajemy ich pracę, żeby brać z nich przykład) zadali pytania: *Czy jestem zdolny/a? Dlaczego tak sądzisz?*

Opracowywanie zebranych wyników zapoczątkowało uczniowską refleksję nad samooceną oraz definiowaniem twórczej postawy w ogóle.

Zwrócono uwagę na różne rodzicielskie pojmowanie ucznia zdolnego. Zakwalifikowano uzasadnienia odpowiedzi rodziców do czterech głównych grup kryteriów: sposób uczenia się, zainteresowania, umiejętności, cechy charakteru.

Rys. 4. Wykres ilustrujący rodzicielskie pojmowanie ucznia zdolnego. Opracowanie własne J. Radzickiej

Szybkie zapamiętywanie i uczenie się, logiczne myślenie, kojarzenie faktów, pamięć do szczegółów oraz dobre oceny to, według rodziców, najlepszy sposób rozpoznania, że ich dziecko jest zdolne. Następnymi równoważnie wskazanymi kryteriami były: zainteresowania (sportowe, przyrodnicze, historyczne, naukowe, czytelnicze, majsterkowanie, rozwiązywanie łamigłówek); umiejętności (artystyczne – plastyczne, taneczne, wokalne; planowania w przestrzeni, manualne, wczesnego płynnego czytania) oraz cechy charakteru (samodzielność, pracowitość, koleżeńskość, dążenie do zwycięstwa, odpowiedzialność, cierpliwość, wytrwałość, wyobraźnia, humor).

Spontanicznie porównywano odpowiedzi innych rodziców (przy zachowaniu anonimowości) z odpowiedziami własnych. Podjęto próby samooceny z wykorzystaniem zebranego materiału empirycznego. A w oparciu o powyższe zastanawiano się nad sporządzeniem kwestionariusza wywiadu.

Ten przykład wskazuje, że uczniowie mogą z zaangażowaniem uczestniczyć w badaniach jakościowych.

Podsumowanie

Uczniowie i ich rodzice coraz lepiej orientują się w problematyce pomiaru dydaktycznego, zwłaszcza analitycznego oceniania osiągnięć uczniów, co zapewne wynika z ich większej aktywności po wprowadzeniu egzaminów zewnętrznych.

Pożądane byłoby osiągnięcie podobnej świadomości w zakresie holistycznego oceniania osiągnięć uczniów, poznawania kontekstu dydaktycznego. Zaprezentowany powyżej przykład wpisuje się w takie działania.

Bibliografia:

1. Borzym I., Kruszewski K., *Praca z uczniem zdolnym. Indywidualizacja kształcenia*, [w:] K. Kruszewski (red.) *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994.
2. Czerepaniak – Walczak M., *Badanie w działaniu*, [w:] S. Palka (red. nauk.), *Podstawy metodologii badań w pedagogice*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2010.
3. Niemierko B., Szyling G. (red.), *Holistyczne i analityczne metody diagnostyki edukacyjnej. Perspektywy informatyczne egzaminów szkolnych*, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2005.
4. Sarnecka M., *Nauczyciel badacz/ praktyk w szkolnych interakcjach komunikacyjnych na przykładzie badania w działaniu*, głos w dyskusji (modele) zgłoszony na międzynarodową konferencję naukową z cyklu *Komunikowanie społeczne w edukacji*, ZARZĄDZANIE – SZKOŁA – KOMUNIKACJA SPOŁECZNA Zakopane 27 – 30 IX 2010.
5. Szczepański J., *Szkoła w społeczności lokalnej*, [w:] K. Konarzewski (red.), *Sztuka nauczania. Szkoła*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994.
6. Zaczyński W., *Praca badawcza nauczyciela*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1997.